

EUROOPAN UNIONI JA MAAILMAN KAUPPAJÄRJESTÖ

Maailman kauppajärjestö (WTO) pyrkii takaamaan sääntöihin perustuvan kansainvälisen kauppajärjestelmän. Kauppaneuvottelujen umpikujasta huolimatta keinoja nykyaikaistaa WTO:n sääntöjä ja vastata uusiin maailmanlaajuisiin haasteisiin kartoitetaan parhaillaan. Kaupan helpottamista koskevan sopimuksen voimaantulo helmikuussa 2017 sai aikaan uudenlaista kehitystä WTO:n kauppasäännöissä. Euroopan parlamentti toimii Lissabonin sopimuksen nojalla lainsäätäjänä yhdessä neuvoston kanssa. Parlamentilla on lisäksi tärkeä rooli kansainvälisen kauppapolitiikan valvojana.

Kauppakysymykset saattoivat maailman maat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä monimutkaiseen vuorovaikutukseen, ja syntyi tarve perustaa foorumi helpottamaan kauppasuhteita ja luomaan niille kehys. Vuonna 1947 tehdyllä tullitariffeja ja kauppaa koskevalla yleissopimuksella (GATT) luotiin foorumi pyöreän pöydän keskusteluille ja otettiin käyttöön monenvälinen toimintatapa kauppakysymyksissä samalla kun perustettiin kansainvälisesti tunnustettujen kauppasääntöjen järjestelmä. Tavoitteena oli luoda kaikille sopimuspuolille tasapuoliset toimintaedellytykset alentamalla huomattavasti tullitariffeja ja vähentämällä muita kaupan esteitä sekä poistamalla syrjivä menettely kansainvälisissä kauppasuhteissa^[1].

Kun kansainvälisessä kaupassa siirryttiin tavarakaupasta myös palvelujen ja henkisen omaisuuden kauppaan, GATT muutettiin järjestöksi, jonka nimeksi tuli Maailman kauppajärjestö (WTO). Vuonna 1995 Uruguay'n kierroksen kauppaneuvottelujen tuloksena tehtyyn WTO-sopimukseen sisällytettiin aiemmat kauppasopimukset, kuten itse GATT, maataloussopimus ja tekstiili- ja vaatetusopimus sekä muita yleissopimuksia. Uusista sopimuksista tärkeimmät olivat palvelukaupan yleissopimus (GATS) ja sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (TRIPS). Helmikuussa 2017 tuli voimaan kaupan helpottamista koskeva sopimus, joka on WTO:n perustamisen jälkeen tehty ensimmäinen monenvälinen sopimus. Lisäksi parhaillaan pohditaan sitä, miten WTO:ta voidaan kehittää edelleen ja nykyaikaistaa järjestelmää, jotta siitä tulisi tehokkaampi ja sitä voitaisiin mukauttaa nopeasti muuttuvaan maailmankauppaan.

Tilastot ovat osoittaneet, että vapaan ja oikeudenmukaisen kaupan ja talouskasvun välillä on selvä yhteys. WTO:n perustaminen oli merkittävä edistysaskel kohti entistä kattavampaa ja dynaamisempaa kansainvälistä kauppajärjestelmää. WTO pyrkii edistämään vapaata kaupankäyntiä muun muassa varmistamalla, että maat jatkavat kaupan esteiden purkamista kauppaneuvotteluissa. Tätä nykyä kaksi

[1]Vuoden 1947 GATT-sopimuksen johdantokappale.

kolmasosaa WTO-jäsenistä on kehitysmaita, mikä antaa siirtymätalouden maille ja vähiten kehittyneille maille mahdollisuuden valjastaa avoin kaupankäynti edistämään kehitysponnisteluja.

RIITOJENRATKAISUJÄRJESTELMÄ

WTO:n tärkeimpiä saavutuksia on sen riitojenratkaisuelin, jolla on valta ratkaista kauppakiistoja ja valvoa päätösten täytäntöönpanoa. Riitojenratkaisujärjestelmä perustuu ennalta määritettyihin sääntöihin ja antaa WTO-jäsenille niiden poliittisesta painoarvosta tai taloudellisesta vaikutusvallasta riippumatta mahdollisuuden esittää valituksia väitetyistä järjestön sääntöjen rikkomisista ja vaatia korvauksia. Riitojenratkaisujärjestelmän ansiosta yksipuolisia suojatoimenpiteitä, joihin maat aiemmin usein turvautuivat, käytetään vähemmän. Monet niistä aiheuttivat vastatoimia niiden kohteena olevien maiden taholta ja johtivat ajoittain täysimittaisiin kauppasotiin.

WTO:n riitojenratkaisujärjestelmällä on tähän saakka varmistettu, että vahvat jäsenet eivät saa ylivaltaa heikompiin nähden, ja sen säännöt vastatoimista ovat olleet selkeät. Järjestelmän vaarana on kuitenkin lamaantuminen, koska joidenkin valituselimen jäsenten toimikausi on päättynyt eikä avoimia paikkoja ole täytetty.

Euroopan unioni on aivan WTO:n perustamisesta lähtien ollut riitojenratkaisujärjestelmän suurimpia käyttäjiä. EU on ollut mukana 187 riitojenratkaisutapauksessa, 102:ssä kantajana ja 85:ssä vastaajana^[2]. Lisäksi se on pyytänyt 197 tapauksessa kolmannen osapuolen asemaa, jonka perusteella WTO-jäsenet voivat seurata riitoja, joissa on mukana muita osapuolia. EU, jota edustaa komissio, on myös usein pyrkinyt parantamaan ja selventämään WTO-sopimuksia pyytämällä ratkaisuja WTO:n paneeleilta ja valituselimeltä.

Euroopan parlamentti seuraa tarkkaan riitoja, joissa EU on osapuolena. Parlamentin kansainvälisen kaupan valiokunta esittää kantansa kauppakiistoihin mietinnöissä, julkisissa kuulemisissa ja komissiolle ja neuvostolle esitetyissä suullisissa kysymyksissä. Esimerkkinä voidaan mainita Airbus–Boeing-kiista EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

DOHAN KIERROS JA MUU KEHITYS

WTO-jäsenet ovat vuodesta 2001 käyneet laajoja monenvälisiä kauppaneuvotteluja, jotka tunnetaan Dohan kierroksen tai Dohan kehitysohjelman nimellä. Päättävöitteena tällä kansainvälisten kauppaneuvottelujen yhdeksännellä kierroksella on sijoittaa kehitys maailman kauppajärjestelmän ytimeen. Dohan kierroksella on pyritty antamaan kehitysmaille entistä suurempi rooli, koska tämän ryhmän painoarvo maailman kauppajärjestelmässä on kasvanut valtavasti viime vuosikymmenen aikana. Tarkoituksena on parantaa kehitysmaiden kykyä hyötyä kansainvälisestä kaupasta ja auttaa niitä torjumaan köyhyyttä.

Dohan kehitysohjelma, joka perustui alusta asti yhtenäisittoumuksen periaatteeseen^[3], on yhä kesken. Aiempien kierrosten tapaan myös tällä pyritään vapauttamaan kauppaa

[2]Tilanne 19. syyskuuta 2018: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

[3]Yhtenäisittoumuksen periaate tarkoittaa pääpiirteittäin, että mistään ei ole sovittu, kunnes kaikesta on sovittu.

edelleen. Neuvottelijoiden tehtävänä on myös tarkistaa kauppasääntöjä ja mukauttaa niitä jatkuvasti kehittyvään kansainväliseen kauppajärjestelmään.

Dohan kehitysohjelma perustuu kolmeen pilariin:

1. maataloustuotteiden (mukaan lukien tullitariffit ja tuet), teollisuustuotteiden (muut kuin maataloustuotteet) ja palvelujen markkinoille pääsy
2. säännöt muun muassa kaupan helpottamisesta ja polkumyynnin kieltämisestä ja
3. kehitys.

Neuvottelut ovat kuitenkin jumiutuneet monista tärkeistä kysymyksistä, jotka pääasiassa liittyvät markkinoille pääsyyn. Suurimmat erimielisyydet liittyvät tärkeimpien nousevien talouksien ja teollisuusmaiden tai maaryhmien näkemyksiin siitä, miten kansainvälistä kauppajärjestelmää olisi uudistettava.

EU kannatti laajan ja kunnianhimoisen kierroksen käynnistämistä. Se katsoi sen olevan paras keino tuottaa talouskasvua ja kehityshyötyjä kaikille osapuolille ja tehdä tarvittavia kompromisseja. Neuvottelujen saattaminen menestyksellisesti päätökseen kokonaisuutena ei näytä kuitenkaan mahdolliselta, vaikka monet osapuolet, muun muassa EU, ovat tehneet parhaansa.

Dohan neuvottelujen umpikujan ratkaisemiseksi ja protektionismin pitämiseksi loitolla WTO:n jäsenet ovat keskittyneet tulosten saavuttamiseen vähemmän kiistanalaisilla aloilla, minkä avulla voitaisiin toteuttaa laajasti kehitystavoitteita. Joulukuussa 2013 päästiin sopimukseen ensimmäisestä monenkeskisestä oikeudellisesta välineestä sen jälkeen, kun WTO perustettiin 22 vuotta sitten, eli kaupan helpottamista koskevasta sopimuksesta. Kaksi vuotta myöhemmin, joulukuussa 2015, tapahtui lisää konkreettista edistystä, kun päästiin sopimukseen maatalousviennin kauppaa vääristävien tukien rajoittamista koskevista säännöistä, jotka ovat vähiten kehittyneiden maiden kannalta erityisen tärkeitä.

Vaikka nämä edistysaskeleet eivät ole yhtä kauaskantoisia kuin Dohan kierroksen alkuperäinen asialista, ne ja erityisesti kaupan helpottamista koskevan sopimuksen voimaantulo helmikuussa 2017 todistavat jälleen sitoutumisesta monenväliseen kauppajärjestelmään. Ne helpottavat WTO:n uudelleensuuntaamista, jotta voidaan vastata uusiin maailmankaupan haasteisiin ja vahvistaa monenkeskistä kauppajärjestelmää. Euroopan parlamentti on seurannut WTO-neuvotteluja tiiviisti. Se on hyväksynyt useita mietintöjä neuvottelujen tilasta.

Euroopan parlamentin ja parlamenttien välisen liiton yhdessä järjestämä parlamentaarinen WTO-konferenssi antaa säännöllisesti tilaisuuden rakentavaan osallistumiseen (lisätietoja konferenssista jäljempänä). Parlamentti on useaan otteeseen kehottanut jatkamaan neuvotteluja ja korostanut Dohan kierroksen merkitystä maailmankaupalle ja talouskehitykselle.

Parlamentti on myös osallistunut tiiviisti neuvotteluihin kapeampialaisista sopimuksista. Se lähetti joulukuussa 2015 ja joulukuussa 2017 valtuuskunnan Nairobiin ja Buenos Airesiin osallistumaan WTO:n ministerikokoukseen. Parlamentti seuraa edelleen WTO:hon liittyviä tapahtumia erityisesti Astanassa 2020 pidettävä WTO:n ministerikokous huomioon ottaen.

EU JA WTO

Toisen maailmansodan jälkeen EU:lla on tähän asti ollut tärkeä rooli kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittämisessä. Tällä hetkellä EU selvittää mahdollisuutta uudistaa WTO:ta^[4].

GATTin (ja myöhemmin WTO:n) tapaan myös EU oli alun perin tarkoitettu poistamaan tulliesteitä ja edistämään jäsenvaltioidensa välistä kauppaa. EU:n sisämarkkinat perustuvat osittain GATTin periaatteisiin ja käytäntöihin. Unioni on aina ollut ensimmäisten joukossa edistämässä tehokasta kansainvälistä kauppajärjestelmää, joka perustuu oikeusvaltioperiaatteeseen. Tällainen järjestelmä auttaa varmistamaan, että yritykset pääsevät oikeudenmukaisella tavalla ulkomaisille markkinoille, ja näin se tukee talouskasvua niin unionissa kuin kolmansissa maissa ja varsinkin vähiten kehittyneissä maissa.

Yhteinen kauppapolitiikka on yksi aloista, joilla unionilla on täysi ja yksinomainen toimivalta. Tämä tarkoittaa, että EU toimii WTO:ssa yhtenä ainoana toimijana, ja sitä edustaa komissio eivätkä jäsenvaltiot. Komissio neuvottelee kauppasopimuksista ja puolustaa unionin etuja WTO:n riitojenratkaisuelimessä kaikkien 28 jäsenvaltion puolesta. Komissio kuulee säännöllisesti neuvostoa ja parlamenttia ja raportoi niille monenkeskisten neuvottelujen sisällöstä ja strategiasta. Lissabonin sopimuksen nojalla neuvosto ja parlamentti käyttävät yhdessä lainsäädäntövaltaa, ja niillä on yhtä paljon sananvaltaa kansainvälisissä kauppakysymyksissä.

WTO:n kautta EU on myös pyrkinyt edistämään monenvälisiä kauppaneuvotteluja, joiden on tarkoitus täydentää kahdenvälisiä neuvotteluja ja mahdollisesti korvata ne. Viimeisimmän Dohan kierroksen pattitilanne ja se, että muut kauppakumppanit tekevät kahdenvälisiä sopimuksia, ovat saaneet EU:n harkitsemaan osittain uudelleen pitkän aikavälin strategiaansa ja palaamaan alueellisiin ja kahdenvälisiin neuvotteluihin.

Tämänhetkinen lukkiutunut tilanne WTO:ssa on myös merkki siitä, että kansainvälinen kauppajärjestelmä on muuttunut suuresti 20 viime vuoden aikana. Järjestelmä on kehittynyt siten, että uusilla toimijoilla, erityisesti siirtymätalouksien mailla ja kehitysmailla, on keskeinen rooli. Kansainvälisen kauppajärjestelmän vapauttaminen on hyödyttänyt monia kehitysmaita, joissa on koettu ennätyksellisen pitkään jatkuneen talouskasvun vaihe. EU on tietoinen tästä uudeltaisesta dynamiikasta. Se on korostanut, että on edettävä viime vuosien neuvotteluihin perustuvaa toimintamallia pidemmälle ja kokeiltava innovatiivisia toimintatapoja, joiden avulla käsitellään sääntelykysymysten kasvanutta merkitystä tullitariffeihin verrattuna.

PARLAMENTAARINEN WTO-KONFERENSSI

Parlamentaarinen WTO-konferenssi on Euroopan parlamentin ja parlamenttien välisen liiton yhdessä järjestämä konferenssi, jonka tavoitteena on lujittaa demokratiaa kaikkialla maailmassa tuomalla monenväliseen kauppayhteistyöhön parlamentaarinen ulottuvuus.

[4]Lehdistötiiedote [Euroopan komissio esittelee kattavat suuntaviivat WTO:n uudistamiseksi](#).

Parlamentaarikkojen ensimmäinen virallinen WTO-konferenssi pidettiin joulukuussa 1999 Seattlessa järjestetyn WTO:n ministerikokouksen yhteydessä. Vuonna 2001 Euroopan parlamentti ja parlamenttien välinen liitto päättivät yhdistää voimansa ja järjestää parlamenttien välisen konferenssin WTO:n Dohan kokouksen aikana. Siinä luotiin perusta nykyisille parlamentaarille WTO-konferensseille.

Konferenssi on foorumi, jolla parlamenttien jäsenet kaikkialta maailmasta vaihtavat näkemyksiä, tietoja ja kokemuksia kansainvälisestä kaupasta. Osallistujat seuraavat WTO:n toimia, edistävät WTO:n tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta, pyrkivät tuomaan avoimuutta WTO:n menettelyihin ja parantamaan hallitusten, parlamenttien ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuoropuhelua, ohjaavat WTO:ssa käytävien keskustelujen suuntaa sekä parantavat kansallisten parlamenttien valmiuksia kansainväliseen kauppaan liittyvissä kysymyksissä.

Parlamentaarinen WTO-konferenssi kokoontuu vuosittain sekä WTO:n ministerikokouksien aikana. Viimeisin kokous pidettiin Buenos Airesissa 9. ja 10. joulukuuta 2017.

Susana Mendonça
04/2019

